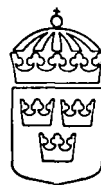

Regeringens proposition

1987/88:7

om ändring i rättegångsbalken m. m.
(underrättelser till parterna om dom m. m.)

Prop.
1987/88:7

Regeringen föreslår riksdagen att anta de förslag som har tagits upp i bifogade utdrag ur regeringsprotokollet den 17 september 1987.

På regeringens vägnar

Ingvar Carlsson

Sten Wickbom

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att de allmänna domstolarna i lag ges skyldighet att i brottmål underrätta samtliga parter i målet om innehållet i domstolens avgöranden.

Vidare föreslås ett par ändringar av mer teknisk natur i reglerna om domstolarnas underrättelseskyldighet, bl. a. mot bakgrund av att den s. k. lösningsskyldigheten i domstolsärenden nyligen har slopats.

1 Förslag till Lag om ändring i rättegångsbalken

Prop. 1987/88:7

Härigenom föreskrivs att 17 kap. 9 § och 30 kap. 7 § rättegångsbalken skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

17 kap.

9 §¹

Innan dom beslutas, skall överläggning hållas.

Då huvudförhandling ägt rum, skall samma eller sist nästa helgfria dag överläggning hållas och, om det kan ske, dom beslutas och avkunnas. Erfordras på grund av målets beskaffenhet rådrum för domens beslutande eller avfattande, må rätten besluta anstånd därmed; domen skall dock, om ej synnerligt hinder möter, skriftligen avfattas och meddelas inom två veckor efter förhandlingens avslutande. Avkunnas ej domen vid huvudförhandlingen, skall den avkunnas vid annat rättens sammanträde eller ock meddelas genom att den hålles tillgänglig å rättens kansli; vid huvudförhandlingen skall underrättelse givas om tiden och sättet för domens meddelande.

Vad nu sagts om måls avgörande efter huvudförhandling gälle ock, då mål avgöres vid sammanträde för muntlig förberedelse.

Avgöres eljest mål utan huvudförhandling, skall, så snart ~~ske kan~~, överläggning hållas samt domen beslutas, skriftligen avfattas och meddelas. Meddelandet skall ske genom att domen ~~hålles~~ tillgänglig å rättens kansli. Underrättelse om tiden för meddelandet skall ~~senast samma dag~~ avsändas till parterna.

Avgöres i annat fall ett mål utan huvudförhandling, skall så snart som möjligt överläggning hållas samt domen beslutas, skriftligen avfattas och meddelas. Meddelandet skall ske genom att domen ~~hålles~~ tillgänglig på rättens kansli.

Avkunnande av dom må ske genom återgivande av domslutet och skälen jämte meddelande av fullföljdshänvisning.

Har skiljaktig mening förekommit, skall denna meddelas parterna på samma tid och sätt som domen.

När mål avgjorts, skall *skriftlig underrättelse* om utgången i målet *snarast* givas parterna.

När ett mål avgjorts, skall *parterna snarast underrättas skriftligen* om utgången i målet.

30 kap.

7 §²

Innan dom beslutas, skall överläggning hållas. Ingå nämndemän i rätten, framställe ordföranden eller, om målet beretts av annan lagfaren domare, denne saken och vad lag stadgar därom.

Då huvudförhandling ägt rum, skall samma eller sist nästa helgfria dag överläggning hållas och, om det kan ske, dom beslutas och avkunnas. Finnes rådrum för domens beslutande eller avfattande oundgängligen erforderligt, må rätten besluta anstånd därmed; domen skall dock, om ej synnerligt hinder möter, skriftligen avfattas och meddelas, då den tilltalade

¹ Senaste lydelse 1976:567.

² Senaste lydelse 1976:560.

är häktad, inom en vecka och i annat fall inom två veckor efter förhandlingens avslutande. Avkunnas ej domen vid huvudförhandlingen, skall den avkunnas vid annat rättens sammanträde eller ock meddelas genom att den hålles tillgänglig å rättens kansli; vid huvudförhandlingen skall underrättelse givas om tiden och sättet för domens meddelande.

Avgöres mål utan huvudförhandling, skall, så snart ske kan, överläggning hållas samt domen beslutas, skriftligen avfattas och meddelas. Meddelandet skall ske genom att domen hålles tillgänglig å rättens kansli. Underrättelse om tiden för meddelandet skall senast samma dag avsändas till parterna.

Avgörs ett mål utan huvudförhandling, skall så snart som möjligt överläggning hållas samt domen beslutas, skriftligen avfattas och meddelas. Meddelandet skall ske genom att domen hålls tillgänglig på rättens kansli.

Avkunnande av dom må ske genom återgivande av domslutet och skälen jämte meddelande av fullföljdshänvisning.

Har skiljaktig mening förekommit, skall denna meddelas parterna på samma tid och sätt som domen.

När mål avgjorts, skall skriftlig underrättelse om utgången i målet snarast givas den tilltalade.

När ett mål avgjorts, skall parterna snarast underrättas skriftligen om utgången i målet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

2 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1946:807) om handläggning av domstolsärenden

Härigenom föreskrivs att 9 § lagen (1946:807) om handläggning av domstolsärenden skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 §

Rättens avgörande av ärende sker genom beslut.

Underrätts slutliga beslut skall, i den mån det erfordras, angiva de skäl, å vilka beslutet grundas. Beslutet må, om det finnes lämpligt, tecknas å den handling som ligger till grund för ansökan. Avkunnas ej beslutet vid förhandling, skall det meddelas genom att det hålles tillgängligt å rättens kansli; har beslutet gått emot sökanden eller annan som fört talan i ärendet, skall underrättelse om tiden för beslutets meddelande genom rättens försorg genast avsändas till honom. Rätten skall på begäran lämna den som vill föra talan

Tingsrättens slutliga beslut skall, i den mån det behövs, ange de skäl som beslutet grundas på. Om rätten finner det lämpligt, får beslutet skrivas på den handling som ligger till grund för ansökningen. Om beslutet inte avkunnas vid en förhandling, skall det meddelas genom att hållas tillgängligt på rättens kansli.

mot beslutet underrättelse om vad han har att iakttaga.

Mot *underrätts* beslut i fråga som avses i 4 § tredje stycket skall talan föras särskilt. Beslutet skall lända till *efterrättelse utan hinder* av att det *icke* äger laga kraft. Mot hovrättens beslut i fråga som nu nämnts *må* talan *ej* föras.

Mot *tingsrättens* beslut i frågor som avses i 4 § tredje stycket skall talan föras särskilt. Beslutet skall gälla *även om det inte har vunnit* laga kraft. Mot hovrättens beslut i *frågor* som nu nämnts *får* talan *inte* föras.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 17 september 1987

Närvarande: statsministern Carlsson, ordförande, och statsråden Feldt, Sigurdson, Gustafsson, Leijon, Hjelm-Wallén, Peterson, S. Andersson, Bodström, Göransson, Gradin, R. Carlsson, Holmberg, Wickbom, Johansson, Hulterström, Lindqvist, G. Andersson, Lönnqvist

Föredragande: statsrådet Wickbom

Proposition om ändring i rättegångsbalken m. m. (underrättelser till parterna om dom m. m.)

1 Inledning

Vår rättegångsordning uppfyller högt ställda anspråk på rättssäkerhet. Härvidlag är möjligheten att överklaga ett avgörande av stor betydelse. Bl. a. därför är det viktigt att parterna i ett mål blir underrättade om innehållet i domstolens avgörande av målet. Under senare år har i olika sammanhang väckts frågan om vårt regelsystem i detta hänseende är till alla delar tillfredsställande utformat.

Regleringen av domstolarnas underrättelseskyldighet kan även i fortsättningen i väsentliga delar ske i författningar av förordningsnatur. De grundläggande reglerna bör dock liksom hittills ges i lag.

Jag avser att i det följande ta upp ett par frågor om ändringar i reglerna om underrättelseskyldighet i rättegångsbalken (RB) och lagen (1946:807) om handläggning av domstolsärenden (ärendelagen). Om mina förslag godtas, kommer jag att senare för regeringen anmäla frågan om behövliga förordningsändringar, bl. a. i expeditiionskungörelsen (1964:618).

2 Gällande rätt, reformkrav m. m.

Brottmål

Enligt 30 kap. 7 § sjätte stycket RB skall den tilltalade skriftligen underrättas om utgången i ett brottmål. Hur denna underrättelseskyldighet skall fullgöras regleras närmare i förordningen (1978:373) om skyldighet för domstol att underrätta part om dom i brottmål m. m.

Enligt förordningen skall underrättelse till den tilltalade ske genom att avskrift av domen, i vad den innehåller uppgift om domstolens namn, domens dag, domens och målets nummer, parterna och domslutet, sänds till den tilltalade i vanligt brev. Reglerna innebär således att den tilltalade inte behöver underrättas om skälen för rättens avgörande.

Underrättelse om målets utgång skall enligt förordningen också lämnas till en målsägande som för talan om enskilt anspråk. Denna underrättelseskyldighet skall fullgöras genom att hela domen eller beslutet sänds till målsäganden. Däremot finns det inga regler angående underrättelseskyldighet till målsägande som endast för ansvarstalan eller som inte är part. Det finns i lag eller annan författning inte heller någon föreskrift om skyldighet för domstolen att underrätta åklagaren eller försvararen om målets utgång.

Stämpelskatteutredningen föreslog i delbetänkandet (Ds B 1980:7) Avgifter vid tingsrätt m. m. bl. a. att domstol i förordning skulle ges skyldighet att sända en kopia av domen i brottmål till parterna. Förslaget remissbehandlades och fick i denna del ett i huvudsak positivt mottagande.

I delbetänkandet (SOU 1982:25 och 26) Översyn av rättegångsbalken I Processen i tingsrätt har rättegångsutredningen behandlat frågan om domstols skyldighet att underrätta part om dom och beslut. Utredningen föreslog därvid för brottmålsens del bl. a. att det i RB skulle föreskrivas dels att den tilltalade skall tillställas en kopia av domen, dels att åklagare samt målsägande som fört talan om ansvar skall få en kopia av en dom som inte har avkunnats. Utredningens förslag har remissbehandlats och har såvitt nu är i fråga bemötts huvudsakligen positivt.

Vidare har domstolsverket i rapport 1984:5 Expediering av domar och beslut i brottmål föreslagit bl. a. att åklagarens rätt till expedition bör framgå av författning.

I rapport 1985:2 Kungörelsekostnader och ansökningsavgifter m. m. i domstol har domstolsverket föreslagit bl. a. att domstol genom bestämmelser i förordning skall åläggas att sända parterna i brottmål en kopia av domen. En målsägande som fört talan om enskilt anspråk i brottmål skall dock enligt förslaget inte automatiskt få del av domskälen. Vid remissbehandling av rapporten har förslaget bemötts positivt såvitt gäller att samtliga parter skall få del av utgången i ett mål. Viss kritik har däremot riktats mot förslaget om att en målsägande i vissa fall inte skall få del av hela domen.

Frågan om den tilltalades rätt att utan särskild begäran få hela domen sig tillsänd har flera gånger behandlats i riksdagen. Senast uttalade justitieutskottet i sitt av riksdagen godkända betänkande (JuU 1986/87:25 s. 16) bl. a. följande.

Utskottet anser att frågan om den tilltalades rätt att få del av de skriftliga skäl på vilka han har dömts till ansvar inte skall behöva kräva särskilt långvariga överväganden. Med nutidens kopieringsutrustningar kan det inte innebära någon allvarigare tidsutdräkt eller arbetsbelastning för domstolarna att kopiera hela domen även till den tilltalade. Tvärtom borde det enligt utskottets mening underlätta expedieringsrutinerna, om samma regler gällde i fråga om expedition av domar till samtliga parter. Utskottet, som vidhåller att det här är en fråga om rättssäkerhet, utgår ifrån att regeringen skyndsamt vidtar den ändring som krävs för att åstadkomma en bättre ordning. Ändringen kan enligt utskottets uppfattning vidtas av regeringen genom föreskrifter i förordning. Utskottet utgår ifrån att detta kommer att ske utan särskilt tillkännagivande från riksdagen.

I 17 kap. 9 § sista stycket RB föreskrivs att parterna i ett *twistemål* snarast skall skriftligen underrättas om innehållet i rättsens avgörande av målet. De närmare bestämmelserna om expedieringsskyldigheten i *twistemål* finns i förordningen (1976:823) om skyldighet för domstol att underrätta part om dom i *twistemål* m. m. Enligt denna förordning skall den i RB stadgade underrättelseskyldigheten fullgöras genom att avskrift av domen, således även domskälen, sänds till parterna i vanligt brev.

Före den 1 juli 1987 gällde i fråga om *domstolsärenden* en annan ordning än i *twistemål* i förevarande hänseende. Sökanden i ett ärende var alltid skyldig att mot avgift lösa ut rättsens beslut. Han fick på så sätt alltid underrättelse om innehållet i beslutet. I övrigt var rätten endast skyldig att underrätta den som beslutet gått emot om tiden för beslutets meddelande, 9 § ärendelagen. Denna underrättelseskyldighet skall enligt 2 § andra stycket i förordningen om skyldighet för domstol att underrätta part om dom i *twistemål* m. m. fullgöras genom att den som beslutet gått emot tillsänds ett exemplar av beslutet.

Fr. o. m. den 1 juli 1987 har lösningsskyldigheten i *domstolsärenden* avskaffats (prop. 1986/87:26, JuU 13, rskr. 89, SFS 1987:452). En följd av att sökanden inte längre är skyldig att lösa rättsens beslut i ett *domstolsärende* har blivit att det formellt sett inte längre föreligger någon skyldighet för domstolarna att i *domstolsärenden* underrätta sökanden om att det har fattats ett beslut med bifall till hans talan. I de fall där ett beslut gått någon part emot följer däremot av den nyssnämnda förordningsbestämmelsen att parten skall automatiskt tillsändas ett exemplar av beslutet.

Beslutet att slopa lösningsskyldigheten i *domstolsärenden* grundade sig på ett förslag av stämpelskattutredningen i betänkandet (Ds B 1980:7) Avgifter vid tingsrätt m. m. Utredningen behandlade i betänkandet också bl. a. frågan om domstolarnas skyldighet att underrätta parterna om utgången i *domstolsärenden* och föreslog att särreglerna om underrättelseskyldighet i ärendelagen skulle upphävas och att denna skyldighet i stället skulle regleras i samma förordning som skyldigheten att underrätta om utgången i *twistemål* och bli i princip lika omfattande. Förslaget fick i denna del ett i huvudsak positivt mottagande vid remissbehandlingen.

3 Föredragandens överväganden

Twistemål och brottmål

Såsom framgått av vad jag anfört inledningsvis omfattar domstols skyldighet enligt lag att underrätta om utgången i ett mål en vidare krets av personer i *twistemål* än i brottmål. Enligt 17 kap 9 § RB skall domstolen underrätta samtliga parter i ett *twistemål* om utgången i målet, medan nuvarande regler för brottmål (30 kap. 7 §) stadgar underrättelseskyldighet bara såvitt avser den tilltalade. Gentemot en del av övriga parter i ett brottmål, bl. a. sådana målsägande som för skadeståndstalan, har domsto-

len visserligen därutöver en i förordning reglerad underrättelseskyldighet. Det finns dock ingen författningsreglerad underrättelseskyldighet gentemot åklagaren eller sådana målsägande som endast för ansvarstalan. Domstolarna torde dock i praktiken regelmässigt underrätta även dessa parter om utgången.

Som jag antydde inledningsvis är det med hänsyn till rättssäkerheten rimligt att samtliga parter i ett mål automatiskt och utan särskild begäran skriftligen underrättas om innehållet i domstolens avgörande. Detta gäller givetvis såväl tvistemål som brottmål. Även om det i praktiken oftast är så att domstolen underrättar samtliga parter i brottmål utan direkt författningsstöd, är det från formell synpunkt inte alldeles lyckat att tvistemåls- och brottmålsreglerna är så olika. Enligt min mening är principen om underrättelseskyldighet till parterna så viktig att den bör framgå av lag. Reglerna i 30 kap. 7 § sjätte stycket RB bör ändras i enlighet med vad jag har sagt nu. I samband därmed bör 17 kap. 9 § sjunde stycket RB ändras så att det språkligt överensstämmer med den nya lydelsen av det nyssnämnda lagrummet.

De närmare bestämmelserna rörande underrättelseskyldigheten bör liksom hittills ges i förordning. Som jag tidigare nämnde avser jag att senare för regeringen anmäla frågan om behövliga förordningsändringar med hänsyn till de reformer som aktualiserats i enlighet med vad jag nyss redovisade. Jag vill emellertid redan i detta sammanhang säga att jag delar den uppfattning som riksdagen nyligen gett uttryck åt (JuU 1986/87:25 s. 16) i fråga om den tilltalades rätt att utan särskild begäran få en fullständig domsutskrift.

I samband med den nyss föreslagna lagändringen bör även en annan justering göras i reglerna om underrättelseskyldighet i 17 kap. 9 § och 30 kap. 7 § RB. Det gäller domstolens skyldighet att skicka underrättelse om tidpunkten för meddelande av s. k. kanslidom (fjärde stycket sista mening- en resp. tredje stycket sista meningen). Skyldigheten enligt dessa lagrum torde regelmässigt fullgöras genom att själva domen skickas samma dag som den meddelas. Det följer nämligen av förordningsbestämmelser om expediering av dom att kanslidomar skall sändas till parterna samma dag som de meddelas. Förevarande lagregler, som i sig för övrigt har förordningskaraktär, har därför numera ingen självständig betydelse. Jag förordar att de upphävs.

Jag vill avslutningsvis nämna att frågan om expediering av dom m. m. till sådana målsägande som inte för någon talan och som således inte är parter i målet har tagits upp i en proposition (prop. 1987/88:1).

Domstolsärenden

Som jag tidigare nämnde slopades den s. k. lösningsskyldigheten i domstolsärenden från den 1 juli 1987. Den reformen ställer ett ökat krav på att domstolarna på eget initiativ underrättar parterna om utgången i ärendet. På samma sätt som i t. ex. tvistemål är det givetvis rimligt att sökanden och hans eventuella motpart får underrättelse om innehållet i avgörandet, oavsett om detta innebär bifall till eller avslag på sökandens framställning.

Underrättelsen bör i likhet med vad som gäller i tvistemål i allmänhet avse en fullständig kopia av avgörandet med en redogörelse för eventuella skiljaktiga meningar. Vad nu sagts bör gälla även när ärendet avslutats på annat sätt än genom ett slutligt beslut, t. ex. i ärenden angående testamentsvittnesförhör.

Den närmare regleringen av frågan om domstolarnas skyldighet att underrätta parterna i domstolsärenden om domstolens avgörande bör liksom hittills kunna ske i förordning. Som jag nyss antydde bör i princip samma regler gälla som för tvistemål. För att förordningsbestämmelserna om underrättelse till parterna i tvistemål skall bli tillämpliga även i domstolsärenden bör de särskilda bestämmelserna om underrättelseskyldighet i 9 § andra stycket ärendelagen upphävas. I samband därmed bör en språklig modernisering av paragrafen göras.

4 Lagrådets hörande

Med hänsyn till lagstiftningsåtgärdernas beskaffenhet anser jag att lagrådets hörande skulle sakna betydelse.

5 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att anta förslagen till

1. lag om ändring i rättegångsbalken,
2. lag om ändring i lagen (1946:807) om handläggning av domstolsärenden.

6 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att anta de förslag som föredraganden har lagt fram.

